

Trestný čin vydierania

JUDr. Attila Fodor

Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, Právnická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
ORCID: 0009-0000-4445-255X

1 Úvodom

Vydieranie je jedným z najzávažnejších protispoločenských konaní, ktoré v dôsledku svojej nebezpečnosti a škodlivosti pre samotnú spoločnosť našlo svoje miesto v rovine trestného práva v trestnoprávnom kódexe v zákone č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej „Trestný zákon“), kde bol zakotvený ako jedna zo skutkových podstát nachádzajúcich sa v osobitnej časti Trestného zákona. Trestný čin vydierania nie je novodobým trestným činom nakoľko už bol v rovnakom znení zakotvený i v zákone č. 140/1961 Zb. Trestný zákon. Následnou rekodifikáciou starého Trestného zákona došlo i k navýšeniu trestnej sadzby za spáchanie trestného činu vydierania reflektujú závažnosť a nebezpečnosť takéhoto konania páchatel'a pre spoločnosť. Trestný čin vydierania je zakotvený v osobitnej časti Trestného zákona, konkrétne v jej druhej hlave v prvom diele pod názvom trestné činy proti slobode v ustanovení § 189 Trestného zákona. Ustanovenie § 189 Trestného zákona pozostáva zo štyroch odsekov pričom prvý odsek upravuje základnú skutkovú podstatu trestného činu vydierania a ďalšie tri odseky obsahujú nadväzujúce kvalifikované skutkové podstaty.

2 Trestný čin vydierania

Podľa § 189 ods. 1 Trestného zákona:

„Kto iného násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy núti, aby niečo konal, opomenul alebo trpel, potrestá sa odňatím slobody na dva roky až šesť rokov.“¹

¹ Pozri § 189 ods. 1 Trestného zákona.

Objektom trestného činu vydierania je sloboda ľudského rozhodovania. Objektívnu stránkou je nútenie iného aby niečo konal, opomenul alebo trpel, pričom prostriedkom na dosiahnutie cieľa je násilie, hrozba násilia alebo hrozba inej ťažkej ujmy. K subjektívnej stránke je možné uviesť, že vydieranie vyžaduje úmyselné zavinenie. Subjektom môže byť každá trestne zodpovedná fyzická osoba.

Trestný čin vydieranie je možné spáchať tak, že páchatel iného nútil buď násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy, uvedené formy konania nemusia byť naplnené kumulatívne, stačí iba naplnenie jedného z nich. *„Násilné konanie páchatela, rovnako ako hrozba násilím alebo inou ťažkou ujmom musí byť teda prostriedkom pôsobenia na vôľu poškodeného, ktorý je tým nútený k tomu, aby niečo konal, opomenul alebo trpel. Nestačí, ak je takéto konanie iba odvetou (pomstou) za to, že poškodený odmietol splniť predchádzajúce požiadavky páchatela. Iba ak by použité násilie malo síce len odvetný charakter, avšak v nadväznosti na to by páchatel poškodenému pobrozil, že v prípade, keby sa poškodený opätovne odmietol podrobiť požiadavkám páchatela, bude v dohľadnej dobe nasledovať ďalšie podobné či ešte intenzívnejšie násilie, potom možno takúto hrozbu násilím považovať za dostatočne spôsobilý prostriedok nátlaku na vôľu poškodeného v zmysle zákonného znaku trestného činu vydierania podľa § 189 ods. 1 Trestného zákona“*²

Legálnu definíciu pojmu „násilie“ môžeme nájsť v § 122 ods. 7 Trestného zákona, kde sa uvádza, že trestný čin je spáchaný násilím, ak páchatel použije na jeho spáchanie fyzické násilie proti telesnej integrite inej osoby alebo ak je spáchaný na osobe, ktorú páchatel uviedol do stavu bezbrannosti ľst'ou, alebo ak páchatel použil násilie proti veci iného.³

Pod hrozbou násilia rozumieme hrozbu buď bezprostredného násilia alebo násilia, ktoré nemá byť vykonané ihneď. Hrozba bezprostredného násilia je hrozba, že sa násilie ihneď vykoná. Z tejto hrozby musí byť napadnutému zrejmé, že sa násilie ihneď na mieste vykoná. Táto hrozba je spravidla vyjadrená výslovne, ale stačí aj konkludentné konanie, ak je z neho a z ostatných okolností zrejmé, že sa uskutoční ihneď, ak sa napadnutý nepodrobí vôli páchatela.⁴ Hrozba násilia môže smerovať voči poškodenému i voči

² Rozsudok Krajského súdu v Prešove zo dňa 13. 2. 2019, sp. zn. 10To/39/2018.

³ Pozri § 122 ods. 7 Trestného zákona.

⁴ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár*. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 391.

inej osobe. Hrozba môže smerovať voči telesnej integrite i voči majetku. Cieľ hrozby musí byť však adresovaný poškodenému, poškodený uvedenú hrozbu musí vnímať avšak sa nevyžaduje prítomnosť poškodeného ani inej osoby voči ktorej je hrozba namierená. V prípade ak poškodený nevníma čomu ho páchatel' svojim konaním núti (napr. je v bezvedomí), ide o pokus vydierania na nespôsobilom predmete útoku.⁵

Pod hrozbou inej ťažkej ujmy môžeme rozumieť napríklad hrozbu spôsobenia majetkovej škody, rozvrat manželstva alebo rodinného života, ujmu na cti alebo dobrej povesti ale aj začatie trestného stíhania v dôsledku oznámenia trestného činu, ktorým páchatel' poškodenému hrozí a núti ho tak, aby niečo konal, opomenul alebo trpel, pričom nie je rozhodujúce, či poškodený skutočne trestný čin spáchal.⁶

Ako motív konania páchatel'a je možné uviesť donútenie poškodeného aby niečo konal, opomenul alebo niečo trpel.

Pod pojmom konanie môžeme rozumieť, takú činnosť ktorú by donucovaná osoba bez pôsobenia páchatel'a nevykonala, prípadne by vykonala iným spôsobom. Pod opomenutím konania môžeme rozumieť to, že donucovaná osoba nevykoná to čo by inak vykonala. Strpením môžeme rozumieť to, že donucovaná osoba umožní páchatel'ovi alebo inej osobe vykonať to v čom by inak zabránila.

Trestný čin vydierania je dokonaný už samotným nútením násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy, pričom nemusí dôjsť k naplneniu cieľa páchatel'a. Je nutné podotknúť, že uvedené formy konania páchatel'a musia smerovať ku konaniu, opomenutiu konania poškodeného alebo prípadne k trpeniu niečoho poškodeným na čo poškodený nebol povinný.

Trestný čin vydierania je už vo svojej základnej skutkovej podstate zločinom, z uvedeného dôvodu nie je možné na tento trestný čin použiť ustanovenia o materiálnom korektíve. Trestná sadzba pri základnej skutkovej podstate je od dvoch do šiestich rokov. Pričom najvyššia trestná sadzba, ktorú je možné uložiť za spáchanie trestného činu v jeho kvalifikovanej skutkovej podstate je doživotie. Trestný čin vydierania v jeho kvalifikovanej

⁵ IVOR, I., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť*. 2. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 117.

⁶ Rozhodnutie Najvyššieho súdu Československej republiky R 27/1982.

skutkovej podstate je zaradený v § 47 ods. 2 Trestného zákona medzi trestné činy, na ktoré sa prihliada pri uplatňovaní zásady trikrát a dost'. Vzhľadom na skutočnosť, že trestný čin vydierania je zločinom, tak sa o uvedenom trestnom čine vykonáva vyšetrovanie, pričom vecne príslušným na konanie je vyšetrovateľ.

Vzhľadom na povahu trestného činu vydierania, sú jednočinné súběhy s niektorými trestnými činmi vylúčené. To znamená, že páchatel' jedným konaním nemôže spáchať trestný čin vydierania i trestný čin obmedzovanie slobody vyznania podľa § 193 Trestného zákona, trestný čin obmedzenie slobody pobytu podľa § 184 Trestného zákona, trestný čin branie rukojevníka podľa § 185 Trestného zákona, trestný čin vydieračského únosu podľa § 186 Trestného zákona, trestný čin lúpeže podľa § 188 Trestného zákona, trestný čin hrubého nátlaku podľa § 190 a § 191 Trestného zákona, trestný čin nátlaku podľa § 192 Trestného zákona, trestný čin znásilnenia podľa § 199 Trestného zákona, trestný čin sexuálneho násillia podľa § 200 Trestného zákona, trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201 Trestného zákona a trestný čin teroru podľa § 314 Trestného zákona. Ak by páchatel' jedným konaním naplnil skutkovú podstatu trestného činu vydierania i niektorého z vyššie uvedeného trestného činu, páchatel' bude branný na zodpovednosť len za čin najprísnejšie trestný. Ešte je nutné podotknúť, že trestný čin násillia proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi podľa § 359 Trestného zákona a trestný čin nebezpečného vyhrážania podľa § 360 Trestného zákona je v pomere subsidiarity k trestnému činu vydierania, z uvedeného dôvodu jednočinný súběh s trestným činom vydierania je vylúčený a páchatel' bude postihnutý iba za trestný čin vydierania.

3 Aplikačné Problémy z praxe

V praxi sa môžeme stretnúť s prípadmi, ktoré spôsobujú nejednotnosť postupu orgánov činných v trestnom konaní a súdov pri aplikácii trestného činu vydierania. Niekedy je problém rozlíšiť či konanie páchatel'a naplňa znaky trestného činu nebezpečného vyhrážania alebo trestného činu vydierania. Tu máme na mysli prípady, kedy sa páchatel' vyhráža smrťou alebo ťažkou ujmu poškodenému, ktoré u poškodeného vzbudzujú dôvodnú obavu, pričom ho poškodený nechce pustiť do bytu alebo na pozemok, kam

páchateľ obvykle chodieval aj z dôvodu páchatel'ovho agresívneho správania a vplyvom jeho vyhrážok, teda páchatel' svojim konaním naplňa znaky trestného činu nebezpečného vyhrážania. Páchateľ následne počas vyhrážok vysloví napríklad vetu „zabijem ťa ak ma nepustíš dnu“, pričom ďalej nepodnikne žiadne kroky aby sa dostal dnu. V takýchto prípadoch je tenká deliaca čiara medzi trestným činom nebezpečného vyhrážania a trestným činom vydierania. Otázne ostáva ako posudzovať takéto konanie páchatel'a. Či ostat' v rovine trestného činu nebezpečného vyhrážania alebo skutok už kvalifikovať ako trestný čin vydierania.

Je možné konštatovať, že pri nami naznačenom prípade došlo k naplneniu formálnych znakov trestného činu vydierania. Otázne je, či je potrebné takéto prípady posudzovať ako trestný čin vydierania vzhľadom i na skutočnosť, že trestný čin vydierania je už v základnej skutkovej podstate zločinom s trestnou sadzbou od dvoch do šiestich rokov.

V aplikačnej praxe sú prípady, kedy konanie páchatel'a je naďalej posudzované ako trestný čin nebezpečného vyhrážania a za uvedený trestný čin je páchatel' braný aj na zodpovednosť. Avšak z dôvodu nejednotnosti postupu orgánov činných v trestnom konaní sa stavajú prípady, kedy páchatel' je riešený za trestný čin nebezpečného vyhrážania a z celého trestného konania je vyňatá veta ktorá naplňa znaky trestného činu vydierania a je odstúpená na ďalšie konania do vyšetrovania.

Z rozhodovacej praxe súdov môžeme poukázať na nasledovné súdne rozhodnutia:

„V prípade, že konanie páchatel'a nesmeruje k núteniu iného na konanie, opomenutie alebo strpenie niečoho, avšak svojím predstieraným vyhrážaním sa smrťou, ťažkou ujmom na zdraví alebo inou ťažkou ujmom môže páchatel' u iného vzbudiť dôvodnú obavu, prichádza do úvahy posúdenie takeého konania ako trestného činu nebezpečného vyhrážania podľa § 360 Trestného zákona.“⁷

„Prečinu nebezpečného vyhrážania podľa § 360 ods. 1 Trestného zákona sa páchatel' dopustí vtedy, ak sa inému vyhráža smrťou, ťažkou ujmom na zdraví alebo inou ťažkou ujmom takým spôsobom, že to môže vzbudiť dôvodnú obavu. Zločin vydierania podľa § 189 ods. 1 Trestného zákona spácha páchatel' vtedy, ak iného násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy núti, aby

⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 16. 12. 2013, sp. zn. 2 Tdo 72/2013.

niečo konal, opomenul alebo trpel. Pokiaľ pri prečine nebezpečného vyhrážania sú objektom medzilidské vzťahy a právo človeka, aby nebol vystavený závažným vyhrážkam, objektom zločinu vydierania je sloboda rozhodovania vôbec. Keďže brozba násilím bola prostriedkom k vynúteniu si určitého správania zo strany poškodeného, prichádza do úvahy kvalifikácia konania obžalovaného ako trestného činu vydierania a nie trestného činu nebezpečného vyhrážania.“⁸

Podľa nášho názoru konanie, v nami naznačenom prípade, by nemalo byť posudzované ako trestný čin vydierania ale ako trestný čin nebezpečného vyhrážania. Prvotným úmyslom páchatel'a nebolo dosiahnutie určitého cieľa pod hrozbou vyhrážok. Máme za to, že trestné právo má byť uplatňované len ako najkrajnejší prostriedok, ktorý má postihovať typovo najzávažnejšie protispoločenské činy, teda sa má uplatňovať subsidiarita trestnej represie. Zákonodarca v osobitnej časti Trestného zákona nemohol zakotviť všetky osobitosti jednotlivých prípadov. Z uvedeného dôvodu jednotlivé skutkové podstaty trestných činov vykazujú určitú mieru všeobecnosti, pričom práve úlohou konajúcich orgánov činných v trestnom konaní a súdov je interpretácia a aplikácia ustanovení Trestného zákona a to tak aby to bolo v súlade so zásadami demokratického a právneho štátu. Práve tu sa do obrazu dostáva princíp *ultima ratio* ako interpretačné pravidlo, ktoré sa podľa nášho názoru má uplatňovať vedľa formálnych znakov skutkovej podstaty trestných činov. Práve princíp *ultima ratio* by malo byť protívahou právneho formalizmu Trestného zákona, ktoré by zaistovalo uplatňovanie trestnej represie ako najkrajnejšieho prostriedku. Sme toho názoru, že na vyššie uvedený prípad je potrebné prihliadať práve cez princípu *ultima ratio* a hodnotiť konanie páchatel'a ako trestný čin nebezpečného vyhrážania a nie ako trestný čin vydierania. Nakoľko pri vydieraní nie je možné uplatňovať materiálny korektív, z toho dôvodu je nutné uplatňovať princíp *ultima ratio*, ktorý je odlišný od materiálneho korektívu (použitá na materiálnu stránku trestného činu) a ktorý princíp nie je možné stotožňovať s materiálnym korektívom. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy o princípe *ultima ratio* nesúhlasíme

⁸ Rozsudok Krajského súdu v Prešove zo dňa 19. 8. 2015, sp. z. 5To/15/2015, pričom skutkový stav prípadu bol nasledovný: dňa 23. 10. 2013 v čase okolo 19,00 hod. v G. na ul. E. č. XX prišiel k bytu rodiny O. J. a po tom, čo na zvonenie zvončeka otvorila vchodové dvere bytu matka O. J., I. J., tak jej povedal: „odkážte O., že ešte raz bude Y. zo D. volať, tak mu odrežem hlavu“, pričom to počul aj O. J., ktorý sa v tom čase nachádzal v byte, čím mu týmto konaním nespôsobil ujmu na zdraví ani na majetku.

s už citovaným rozhodnutím Krajského súdu v Prešove sp. z. 5To/15/2015, na základe, ktoré popísaný skutok zhodnotil ako zločin vydierania nie ako prečin nebezpečného vyhrožďania tak ako to zhodnotil prvostupňový súd. Nejde z našej strany o bagatelizovanie trestných činov, avšak podľa uvedeného zhodnotenia Krajského súdu by prevažná časť spáchaných trestných činov nebezpečného vyhrožďania mohla byť zhodnotená ako trestný čin vydierania. V prevažnej časti prípadov páchatelia nebezpečného vyhrožďania konajú v afekte a svoje vyhrožďky by nikdy nenaplnili (zo strany páchatel'ov abscentuje tiež úmysle svoje vyhrožďky naplniť a tiež úmysel vyhrožďať sa s cieľom donútenia poškodeného ku konaniu, opomenutiu konania alebo k strpeniu konania), pričom sa nevyhrožďajú bez dôvodu, musí existovať prvotný dôvod páchatel'ovho konania, ktorý môžeme nájsť i v konaní alebo v správaní poškodeného. Postih takéhoto konania páchatel'a ako zločin vydierania by podľa nášho názoru bol neprimerane prísny.

V aplikačnej praxi sa môžeme stretnúť aj so skutkami v podstatnej časti zhodnými s nasledovným: páchatel' dňa 18. 11. 2022 v čase okolo 14.45 hod. v meste XY na chodníku oproti areálu na K. ceste č. X pristúpil k poškodenému a pýtal si od neho dve eurá, na čo mu poškodený povedal, že nemá, poškodený ho chcel obísť následne páchatel' začal byť agresívnejší, postavil sa pred poškodeného a povedal mu slová, že „daj mi cigarety lebo ti prijebem“, pričom mal ruky pri tele zovretú v päšť, ktoré následne si dal do vrecka, na čo sa poškodený cítil byť v ohrození a preto sa rozbehol cez cestu do areálu na adrese K. ceste X, v meste XY, páchatel' prenasledoval až po hranice predmetného areálu kde ešte povedal poškodenému, že „ja ťa tu počkám!“, pričom poškodenému nespôsobil žiadne zranenia, ktoré by si vyžiadali lekárske ošetrovanie.

Uvedený skutok bol zo strany konajúceho orgánu činného v trestnom konaní kvalifikovaný ako zločin vydierania podľa § 189 ods. 1 Trestného zákona. Otázne zostáva či došlo zo strany orgánu činného v trestnom konaní k správne právnemu posúdeniu veci a k podriadeniu daného skutku pod správnu skutkovú podstatu trestného činu. Po zhodnotení daného prípadu, je možné konštatovať, že došlo k formálnemu naplneniu skutkovej podstaty trestného činu vydierania, nakoľko páchatel' poškodeného pod hrozbou násilia nútil aby mu dal cigarety. Podľa nášho názoru však

došlo zo strany vyšetrovateľa ako aj prokurátora k zlej kvalifikácii skutku. Môžeme konštatovať, že uvedený skutok rovnako vykazuje znaky zločinu lúpeže, nakoľko páchateľ použil hrozbu bezprostredného násilia (hrozba fyzickým útokom) aby sa zmocnil cigariet poškodeného. Práve motív konania je v uvedenom prípade rozhodujúci, pričom motívom konania páchateľa bolo práve zmocnenie sa cudzej veci (cigariet), uvedený motív je znakom skutkovej podstaty trestného činu lúpeže. Tento motív môžeme považovať ako prvotný dôvod, ktorý podmienil páchateľove konanie. Pritom je irelevantné či sa tej veci aj zmocnil. Motívom konania páchateľa nebolo celkom to, aby donútil poškodeného konania, ale práve zmocnenie sa veci. Nakoľko ustanovenie o trestnom čine lúpeže je v pomere špeciality k ustanoveniu trestného činu vydierania, uvedený skutok mal byť správne kvalifikovaný ako zločin lúpeže podľa § 188 ods. 1 Trestného zákona.

Častým nástrojom, ktorý páchatelia využívajú je internet a tým spojené sociálne siete. V minulosti boli časté prípady vydierania, kedy páchateľ sa skontaktoval na sociálnej sieti pod vymysleným profilom s poškodeným, naviazal s ním kontakt a následne získal kompromitujúce fotky a videá o poškodenom, následne od poškodeného žiadal finančnú čiastku, pod hrozbou zaslania získaných kompromitujúcich materiálov priateľom a rodine poškodeného.

Zo strany orgánov činných v trestnom konaní boli uvedené konania vyhodnotené ako trestný čin vydierania. Prevažnej miere však dokazovanie v týchto prípadoch nepriniesol žiadaný výsledok a trestné konania boli prerušené i z dôvodu, že páchatelia boli z tretích krajín a nedalo sa dopátrať po totožnosti páchateľov. Vyššie popísané konanie je možné formálne hodnotiť ako trestný čin vydierania. Otázne je, či by skutok mal byť riešený prostriedkami trestného práva a takýmto spôsobom by zatťažoval orgány činné v trestnom konaní. Naozaj došlo na strane páchateľa ku konaniu predpokladaného objektívnou stránkou trestného činu vydierania? V uvedených prípadoch samotný poškodený vlastným konaním pričínili k tomu, aby páchatelia získali o nich kompromitujúce materiáli, hoci vzhľadom na všeobecnú vedomosť poškodených mohli a mali vedieť, že takéto materiáli môžu byť prípadne i budú použité proti nim a prípadným zverejnením uvedených materiálov môže hroziť poškodeným vážna ujma. Tu je potrebné poukázať na skutočnosť, či môžeme vlastne hovoriť o hrozbe inej ťažkej

ujmi. Podľa nášho názoru zo strany páchatel'a v daných prípadoch nedošlo k naplneniu objektívnej stránky trestného činu vydierania nakoľko absentuje konanie páchatel'a a to konkrétne absentuje hrozba inej ťažkej ujmi (ako spôsob donútenia poškodeného ku konaniu). Podľa nášho názoru v uvedených prípadoch poškodený musel byť vedomý, zneužitia nim poskytnutých fotografií (prípadne videí) proti nemu, hlavne keď ich poskytol jemu neznámemu a neoverenému užívateľovi. Hrozba inej ťažkej ujmi (v osobnom, pracovnom živote prípadne v inej sfére) nemôže byť spôsobená tomu, kto vlastným vedomým aktívnym konaním sa pričíní k tomu, aby páchatel' získal o jeho osobe kompromitujúce materiály, hoci poškodený je s tým uzrúmený, že uvedené materiály môžu byť použité proti nemu ako prostriedok na dosiahnutie cieľa vydieraním.

4 Dokazovanie trestného činu vydierania na okresnej úrovni

Jedným z najdôležitejších úloh orgánov činných v trestnom konaní a súdov je dokázanie toho, že sa skutok stal a skutok spáchala konkrétna osoba. Na uvedenom je najťažšie práve dokázanie viny páchatel'ovi. Tu vyvstáva otázka aké možnosti majú orgány činné v trestnom pri dokazovaní trestného činu vydierania na okresnej úrovni. Trestný čin vydierania je ťažko dokázateľným trestným činom, o uvedenej skutočnosti svedčí aj nasledovná štatistika vedená Policajným zborom.

Tab. č. 1: Štatistické údaje o kriminalite v SR

rok	zistené trestné činy vydierania	objasnené trestné činy vydierania	% objasnenosti	dodatočne objasnené
2023 (do 31. 7. 2023)	203	88	43	22
2022	335	149	44	31
2021	387	168	43	27
2020	416	224	54	23
2019	472	234	50	26
2018	468	263	56	26

Zdroj: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>

Z uvedených štatistických údajov vyplýva, že páchanie trestného činu vydierania má oproti predchádzajúcim rokom klesajúcu tendenciu. Avšak z hľadiska miery objasnenosti je možné konštatovať, že polovica spáchaného trestného činu ostáva neobjasnená, teda nedôjde k vzneseniu obvinenia za uvedený trestný čin, pričom miera dodatočnej objasnenosti v ďalších rokoch je taktiež mizivá. Vzhľadom na nízku mieru objasnenosti, je veľmi dôležité zo strany orgánov činných v trestnom konaní aby správne vybrali dôkazné prostriedky, ktorým dokážu získať dôkazy v konaní v takom rozsahu, ktorý postačuje na vznesenie obvinenia, následne na podanie obžaloby a odsúdenia páchatel'a. Orgán činný v trestnom konaní má možnosť vybrať z celej škály dôkazných prostriedkov. Dokazovanie pri trestnom čine vydierania je potrebné zamerať na zistenie nasledovných skutočností:

- akým spôsobom došlo ku konaniu,
- o akú formu násilia išlo,
- na kom, na čom bolo alebo má byť násilie vykonané,
- čo mal poškodený konat', opomenúť alebo trpieť,
- aké plnenie majetkovej alebo nemajetkovej povahy mal poškodený poskytnúť a pre koho,
- v prípade plnenia zo záväzku o aký záväzok ide v akej výške a kto má nárok na jeho plnenie
- v akej výške bolo plnenie žiadané,
- aká je národnosť, farba pleti, zdravotný stav, etnický pôvod, vek obete,
- o akú hmotnú núdzu, majetkovú potrebu sa jedná,
- v čom spočíva tieseň, vyvolaná jeho nepriaznivými osobnými pomermi.⁹

Medzi prvými dôkaznými prostriedkami, ktorý orgán činný v trestnom konaní má vykonať patrí výsluch svedka poškodeného. Ide o jeden z najdôležitejších dôkazných prostriedkov, nakoľko prevažná časť trestného činu vydierania je spáchaná hrozbou násilia, ktorá hrozba je zo strany páchatel'a vyslovená, z uvedeného dôvodu páchatel' zanechá len pamäťové stopy, ktoré je možné získať položením základných kriminalistických otázok poškodenému. Počas výsluchu je potrebné čo najpodrobnejšie zistiť

⁹ VIKTORYOVÁ, J., BANGO, D. a kol. *Vyšetrovanie vybraných druhov trestných činov*. Bratislava: Akadémia PZ, 2007, s. 262.

spôsob spáchania trestného činu vydierania ako aj prípadný motív konania páchatel'a aj okolnosti, ktoré predchádzali spáchaniu trestného činu a taktiež informácie potrebné na individuálnu identifikáciu páchatel'a. Je dôležité aby sa výsluch poškodeného pri trestnom čine vydierania bol orientovaný aj na získanie informácií o možných svedkoch trestného činu. V takýchto prípadoch je potrebné zúkolovať aj operatívnych pracovníkov. Na odstránenie dôkaznej núdze je potrebné zistiť aspoň nepriamych svedkov trestného činu, ktorý by posilnili dôkaz získanú výpoveďou poškodeného.

V prípade ak zo strany páchatel'a došlo k použitiu násilia, tak je možné predpokladať že na tele poškodeného vznikli stopy, ktoré je možné zadokumentovať prostredníctvom postupu podľa § 155 ods. 1 Trestného poriadku s vykonaním prehliadky tela poškodeného, o ktorom je možné vyhotoviť fotodokumentáciu.

Na zadokumentovanie stôp vzniknutých použitím násilia páchatel'om ktoré vznikli v prostredí a na jednotlivých predmetoch, prípadne predmetov, ktoré boli použité páchatel'om ako nástroj slúži obhliadka miesta činu podľa § 154 ods. 1 Trestného poriadku. Prostredníctvom obhliadky môžu byť zaistené veci a stopy rôzneho druhu. Vykonanie obhliadky miesta činu nie je bežnou praxou pri trestnom čine vydierania obhliadka sa vykonáva len v ojedinelých prípadoch, keď je predpoklad, že páchatel' na mieste zanechal stopy pomáhajúce k dokazovaniu trestného činu vydierania.

V prípade ak poškodený páchatel'a nepozná vie páchatel'a opísať, prípadne by páchatel'a mohol spoznať, je nutné s poškodeným vykonať rekogníciu, pričom sa v praxi rekognícia vykoná na základe vopred pripraveného fotoalbumu. Na vykonanie rekognície je nutné aby orgán činný v trestnom konaní mal aspoň predstavu o totožnosti páchatel'a, uvedené neplatí na rekogníciu vykonanú po vznesení obvinenia, nakoľko v danom prípade totožnosť obvineného orgánu činnému v trestnom konaní známa, podobné je aj v prípade zadržaného podozrivého.

Bežnou praxou je zo strany orgánov činných v trestnom konaní výsluch osoby, ktorá je podozrivá zo spáchanie trestného činu v procesnom postavení svedka. Je možné hodnotiť takýto postup orgánov činných v trestnom konaní ako nesprávny, nakoľko nikto nemôže byť svedkom vo vlastnej trestnej veci. Z uvedeného vyplýva, že výpoveď osoby, ktorá napriek tomu,

že je sama páchatelom trestného činu, bola orgánom činným v trestnom konaní vypočutá na zápisnicu o výsluchu svedka, je v ďalšom konaní absolútne nepoužiteľná.¹⁰ Uvedený postup je bežným najmä v prípadoch dôkaznej núdze, kedy orgány činné v trestnom konaní nemajú dostatok dôkazov na vznesenie obvinenia pre trestný čin vydierania páchatelovi. Takýmto spôsobom sa usilujú získať ďalšie dôkazy v rátane sebausvedčujúceho priznania. Síce osoba v procesnom postavení svedka bude poučená o práve odmietnuť vypovedať za splnenie zákonom predpokladaných skutočností, zároveň bude poučená i o povinnosti vypovedať pravdu a nič nezamlčať, taktiež o následkoch krivej výpovede a o možnosti donútenia k výpovedi. Uvedenými poučeniami je možné vyvodit' mylné domnienky u osoby v tom, že má povinnosť vypovedať a v prípade ak by odmietla vypovedať, bude za to trestaná. Takýto spôsob je v rozpore so zásadou zákazu sebaobviňovania. Máme zato, že dôkaz získaný výsluchom páchatela v procesnom postavení svedka je absolútne neúčinným dôkazom a nie je možné naň prihliadať. Na druhej strane sa môže stať, že orgán činný v trestnom konaní bude mať dojem, že svedok, ktorého k trestnému činu vypočúva je prameňom dôkazu o spáchanom skutku avšak skutočnosti ide o osobu zainteresovanú na spáchaní trestného činu vydierania a z uvedeného dôvodu vedome uvádza nepravdu a zavádza orgán činný v trestnom konaní aby tak maril vyšetrovanie. Z uvedeného dôvodu je nutné každú svedeckú výpoveď preverovať a neprikladať k nemu väčšiu váhu ako k iným dôkazom.

Najdôležitejším dôkazom, ktorý je možné získať pri objasňovaní trestného činu vydierania je dôkaz získaný z výsluchu obvineného (prípadne pred súdom obžalovaného). Obvinený sa môže priznať k spáchaniu trestného činu, môže opísať okolnosti spáchania a môže objasniť dôvody spáchania. Priznanie obvineného spolu s dôkazom získaným výsluchom poškodeného môže byť dostatočný na podanie obžaloby. V prípade ak z výsluchu poškodeného vyplýva, že skutok nespáchal obvinený, prípadne poškodený nevie identifikovať obvineného nie je možné sa spoľahnúť jedine na priznanie obvineného. Obvinený vo svojom výsluchu môže aj klamať, môže sa stať, že svojim priznaním chráni pred trestnou zodpovednosťou iného. Bežne sa stavajú prípady, pri ktorých obvinený využije svoje právo a odmietne

¹⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 5 TŽ 27/2004 zo dňa 31. augusta 2004.

vypovedať, prípadne k veci vypovedá ale popiera spáchanie skutku. V prípadoch popierania spáchania skutku je na šikovnosti orgánu vykonávajúceho výsluch aby vhodnou taktikou vedenia výsluchu položením otázok (nie kapcióznymi a sugestívnymi) získal potrebné dôkazy od obvineného a to tak aby si to obvinený ani neuvedomoval. Dôležitou časťou výsluchu je zistenie motívu páchatel'a. Takýmto spôsobom je možné zistiť či páchatel' trestný čin vydieral spáchal z dôvodu objednávky pre inú osobu, prípadne prospech zo spáchaného vydierania chcel získať pre seba. Taktiež je nutné zistiť od páchatel'a, aké ďalšie protiprávne kroky by voči poškodenému podnikol a to hlavne s ohľadom na možnú potrebu väzobného stíhania páchatel'a. Je nutné aby došlo k dodržaniu zásady zákazu sebaobviňovania a aby obvinený k priznaniu prípadne k výpovedi nebol nijakým spôsobom donucovaný. Donútené priznanie prípadne dôkaz získaný donúteným výsluchom je absolútne neúčinným dôkazom v demokratickom a právanom štáte nemôže byť za žiadnych okolností použitý v konaní a to bez ohľadu na účel na ktorý bolo donútenie alebo hrozba donútenia použitá.¹¹

Otázne ostáva použiteľnosť dôkazu získaného výsluchom zadržaného podozrivého. Ako sme uviedli pred vznesením obvinenia by sa podozrivý nemal vypočúť v procesnom postavení svedka. V niektorých prípadoch je však nutné vypočúť podozrivého pred vznesením obvinenia. V takýchto prípadoch jediná možnosť čo nám dovoľuje Trestný poriadok je výsluch zadržaného podozrivého. Na vykonanie takéhoto úkonu musia byť splnené zákonom stanovené podmienky a to buď sa osoba zadrží bezprostredne po spáchaní trestného činu vydierania¹², prípadne ak existuje niektorý dôvod väzby¹³. Rovnako aj pri uvedenom úkone má podozrivý právo odmietnuť vypovedať, prípadne môže klamať. Pri výsluchu zadržaného podozrivého musí byť striktné dodržaná zásada zákazu sebaobviňovania. Najvyšší súd

¹¹ Okrem prípadu, keď sa použije ako dôkaz proti osobe, ktorá také donútenie alebo hrozbu donútenia použila (pozri ust. § 119 ods. 5 Trestného poriadku).

¹² Je nepravdepodobné avšak nie vylúčené, že by páchatel' bol pristihnutý pri trestnom čine. V takýchto prípadoch by orgány činné v trestnom konaní museli mať vedomosť o úmysle páchatel'a spáchať trestný čin vydierania.

¹³ Tu orgány činné v trestnom konaní musia prihliadať aj na predchádzajúcu kriminálnu minulosť páchatel'a ako aj dôvod a spôsob spáchania trestného činu vydierania ako aj na povahu páchatel'a či tieto v súhrne evokujú také konanie páchatel'a, ktoré je možné poradiť pod akýkoľvek dôvod väzby.

Slovenskej republiky ohľadom procesnej použiteľnosti výsluchu zadržaného podozrivého judikoval, „*že súčasná právna úprava neumožňuje prečítať zápisnicu o výpovedi zadržaného podozrivého na hlavnom pojednávaní, teda vykonať ho ako dôkaz, aj keď bol výsluch vykonaný zákonným spôsobom.*“¹⁴ Z uvedeného dôvodu podľa nášho dôkaz získaný výsluchom zadržaného podozrivého možno použiť len ako podklad na vydanie uznesenia o vznesení obvinenia.

V prípadoch keď výpovede osôb sa rozchádzajú je možné vykonať konfrontáciu medzi uvedenými osobami. Je tu nutné podotknúť, že síce uvedený úkon je ako dôkazný prostriedok zakotvený v Trestnom poriadku avšak z praktického hľadiska je málo úspešný. V prevažnej väčšine prípadov konfrontácia nedosiahne cieľ, ktorý sa s konfrontáciou sledoval. Otázne ostáva i to, že do akej miery by bolo vhodné vykonať konfrontáciu medzi poškodeným a páchateľom i vzhľadom na mieru sekundárnej viktimizácie obete. Podľa nášho názoru tu by bolo nutné aby orgán vykonávajúci konfrontáciu zvážil všetky osobitosti prípadu i vzhľadom na poškodeného a obvineného. V prípade ak by sme poškodeného mohli zaradiť medzi kategóriu obzvlášť zraniteľných obetí, z nášho pohľadu by sme vykonanie konfrontácie neodporučili. Pri konfrontácii obvinený má rovnaké práva ako pri svojom výsluchu, úkonu sa musí zúčastniť avšak môže odmietnuť vypovedať. I v uvedenom prípade je nutné striktne dodržať zásadu zákazu sebaobviňovania.

Otázne je miera použiteľnosti takzvaného „detektoru lži“ (polygraf). Takýto dôkazný prostriedok explicitne nie je uvedený v Trestnom poriadku avšak možnosť vykonania uvedeného dôkazného prostriedku môžeme implicitne vyvodit' z ustanovenia § 119 ods. 3 Trestného poriadku. Takýto polygraf sa nachádza na Kriministickom a expertíznom ústave Policajného zboru v Bratislave. Polygraf je výhradne na báze dobrovoľnosti, nikoho nie je možné nútiť aby podstúpil takýto dôkazný prostriedok. Súčasná súdna prax však k vykonaniu dôkazu získaného za pomoci polygrafu stavia negatívne, pričom takýto dôkaz odmietajú vykonať. Najvyšší súd Slovenskej republiky vo svojom rozhodnutí konštatoval, že „žiadny prístroj nemôže merať lož či pravdu a ani polygraf to nedokáže, a preto vyšetrovanie na tomto prístroji nie je súčasťou dôkazov, ktoré je možné použiť v rámci trestného

¹⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 14. 7. 2015, sp.zn. Tdo 47/2014.

konania“.¹⁵Nie je vylúčené však aby informácie získané polygrafom boli podkladom pre získanie ďalších dôkazov z iných zdrojov.

Častým nástrojom na spáchanie trestného činu vydierania je aj internet, v takomto prípade páchatel používa rôzne sociálne siete aby od poškodeného získal kompromitujúce informácie prípadne i fotky, videá a následne pod hrozbou ich zverejnenia, žiada od poškodeného určité financie, v takýchto prípadoch na zistenie údajov o používateľovi konta, prípadne internetu je možné použiť dôkazný prostriedok a to oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke. V takýchto prípadoch najčastejšie ide o zistenie údajov, ktoré boli zadané pri vytváraní určitého konta alebo profilu, prípadne i zistenie IP adries, z ktorých došlo k pripojeniu na internetovú sieť.

V prípadoch ak zo strany páchatel'a spáchanie trestného činu vydierania má pokračujúci charakter je možné tiež použiť odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky. Uvedený dôkazný prostriedok prichádza do úvahy jedine v prípadoch ak trestný čin vydierania je spáchaný za pomoci použitia telekomunikačného prostriedku. Opakované spáchanie skutku cez telekomunikačné zariadenie svedčí o menej sofistikovanosti páchatel'a, pričom ide o ojedinelé a výnimočné prípady. V takýchto prípadoch páchatel' koná buď v afekte nepremyslene, alebo páchatel' je inteligenčne na nižšej úrovni a nemá vytvorený sofistikovaný plán na utajovanie svojej trestnej činnosti.

Samozrejme pri trestnom čine vydierania je možné vykonať i iné dôkazné prostriedky okrem uvedených, avšak najčastejšie sa stretávame s vyššie uvedenými dôkaznými prostriedkami, ktorými je možné najspôhlivejšie dokázať rozoberanú trestnú činnosť.

5 Záverom

Nie každý skutok, ktorý má znaky trestného činu vydierania je nutné kvalifikovať ako vydierania. Aj z analyzovaných prípadov je možné odvodit' záver, že v niektorých prípadoch formálne dochádza k naplneniu skutkovej podstaty vydierania ale vzhľadom na osobitosti jednotlivých prípadov, ktoré zákonodarca nemá v možnosti obsiahnuť v zákone, je potrebné niektoré

¹⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. 5. 2014, sp.zn. 5 Tdo 33/2014.

prípady kvalifikovať ako iný trestný čin, prípadne je nutné ich hodnotiť, tak že sa nejedná o trestný čin. Je v takýchto prípadoch dôležité prihliadať aj na ustálenú rozhodovaciu činnosť súdov.

Dokazovanie trestného činu vydierania je náročným postupom jednak zo strany orgánov činných v trestnom konaní ako i zo strany konajúceho súdu. Ako bolo uvedené polovica prípadov trestného činu vydierania ostáva neobjasnená, to znamená, že v tých prípadoch nedôjde k vzneseniu obvinenia páchateľom, tu nehovoriac o prípadoch o ktorých sa príslušné orgány nikdy nedozvedia. Sice orgány činné v trestnom konaní majú k dispozícii rôzne dôkazné prostriedky avšak použitie väčšiny z nich neprináša žiadne dôkazy na objasnenie trestného činu vydierania, teda ich použitie je neúčelné. V mnohých prípadoch sa orgány činne v trestnom konaní snažia získať dôkazy za pomoci výsluchu páchateľa v procesnom postavení svedka, ktorý postup ako bol uvedený je *contra legem*. Uvedený postup orgánov činných v trestnom konaní pramení i z toho, že nemajú možnosť inými zákonnými prostriedkami získať potrebné dôkazy. Objasnenosť spáchaného trestného činu vydierania nepochybne ovplyvňuje aj skúsenosť a šikovnosť zo strany konajúceho orgánu činného v trestnom konaní.

Summary

The Crime of Extortion

This paper is focused on one of the most serious anti-social activities, which, due to its seriousness, found its special place in the second part of the Criminal Code, that is the crime of extortion. Within this study, the actual nature of the criminal offense of extortion is characterized, as well as the decision-making activity of the courts of the Slovak Republic when the said criminal offense is committed. An important part of the study is the special application practice, which law enforcement agencies, especially investigators, encounter with the mentioned crime at the district level. At the end of the article, effective methods of detection and investigation of the crime used by law enforcement agencies are presented.

References

ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár*. Bratislava: Eurokódex, 2013.

- IVOR, I., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť*. 2. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021.
- VIKTORYOVÁ, J., BANGO, D. a kol. *Vyšetrovanie vybraných druhov trestných činov*. Bratislava: Akadémia PZ, 2007.
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu Československej republiky R 27/1982.
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 14. 7. 2015, sp. zn. Tdo 47/2014.
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 31. 8. 2004, sp. zn. 5 TZ 27/2004.
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 16. 12. 2013, sp. zn. 2 Tdo 72/2013.
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. 5. 2014, sp. zn. 5 Tdo 33/2014.
- Rozsudok Krajského súdu v Prešove zo dňa 19. 8. 2015, sp. zn. 5To/15/2015.
- Rozsudok Krajského súdu v Prešove zo dňa 13. 2. 2019, sp. zn. 10To/39/2018.
- Štatistické údaje o kriminalite v SR. Dostupné z: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>